

står akkompagnementet af pust fra besættelsens slutfase.

Finalen er overladt Leo Tandrup, der optræder med en følt, personlig karakteristik af C. O. Bøggild-Andersen. De gamle gulnede fotos af fagets koryfæer vender sig sikkert rundt om på institutterne, når Tandrup udbreder sig om den fælleskløft i Breughelden Ældres og Bøggild-Andersens livsanskuelse, men kedeligt er det i hvert fald ikke. Festskriftet slutter med en Troels Dahlerup-bibliografi ved Per Ingesman. Det bør tilføjes, at værket er fyldt med originale illustrationer, og at det i sin brogede mangfoldighed utvivlsomt i lange tider vil inspirere alle, der dyrker 14-1500-tallets historie.

Mikael Venge

Iørn Piø og Rita Pedersen: *Dronningens Visebog*. Viser indsamlet af en folkemindesamler i sekstende århundrede. Med tilrettelagte og harmoniserede melodier fortrinsvis fra nitten- og århundredes tradition. (Forlaget Folkeminder ApS., København 1984). 120 s., ill., noder, 190,- kr.

Bogens titel henviser til Frederik II's dronning Sofia (1557-1631). Dronningen besøgte i 1586 Tyge Brahe på Hven for at se hans observatorium og traf her også historikeren Anders Sørensen Vedel (1542-1616). Denne fortalte, at han havde samlet adskillige gamle viser, hvorfor dronningen bad Vedel om at skaffe hende en renskrift af nogle af dem. Først 5 år senere fik dronning Sofia viserne, som nu var blevet trykt i udgaven *Et Hundrede udvalgte Danske Viser*, bearbejdet og undertiden gendigtet af Vedel selv. En af Vedels skrivere har kunnet spores via det såkaldte Svanings håndskrift II i Det kongelige Bibliotek, og det er 26 afskrifter af viser efter folkemunde, som nu foreligger,

blandt andet om Niels Ebbesen, Kongens søn af England, Dronning Dagmar og marsk Stig samt skæmteviser, for eksempel om Mads Andersens gæstebud, præstedejen rider til kirke, Aders uheldige bagning og den nærige bonde Niding.

Viseudgaven afviger fra tidligere udgaver ved at anlægge en ny opfattelse af den ældste visetradition og dens oprindelse. Den gængse opfattelse af vore folkeviser er, at det oprindeligt er adelsviser, som er sunket ned til den brede befolkning, til menigmand, hvor de er endt som almueviser. Ifølge Svend Grundtvig kan der alene tales om folkeviser, når de er kendt af både adel og almue. Piøs opfattelse er heroverfor, at der i hvert århundrede siden det 13. og indtil slutningen af det 18. århundrede er digtet viser i en gammel middelalderlig markedsvise-stil, og at det er folkevisetraditionerne, både den gamle og den nyere, der har inspireret de musisk-begavede i adelens kreds fra det 15.-17. århundrede til at skabe en adelsvisetradition til brug for deres sang- og danseaftener.

Den nye grundopfattelses udgangspunkt er en tvedeling af folketradition og adelstradition på grundlag af Vedels visearkiv, hvoraf Svanings håndskrift II udgør en del. Eftersom folketraditionen antages at have bestået af både gammel folketradition og af skillingsvisetradition, bliver denne tvedeling en nøgle til en bedre forståelse af det 16.-17. århundredes adelshåndskrifter, men tillige af nutidstraditionen i 19.-20. århundrede.

Skriveren i Svanings håndskrift II er følgelig central for Piøs opfattelse, idet han som »folkemindesamler« indfører viserne i 3 omgange med en tydelig forskel på viserne (som aftrykkes i den oprindelige rækkefølge), idet de 15 første generelt er muntre og skæmtsomme, de 7 efterfølgende er mere alvorlige ligesom de 4, der udgør den tredje indføring. Det er rimeligt, at skæmteviserne,

som ifølge Svend Grundtvigs opfattelse ikke kunne være oprindelige adelsviser, kan være opstået på markedspladser i Middelalderen. Spørgsmålet er imidlertid, om der bag de viser, som kendes fra nu tabte skillingstryk, gemmer sig endnu ældre viser. En udførlig analyse af viserne og deres kilder vil fremkomme i værket *Nye veje til Folkevisen*, som imødeses med forventning.

Ligesom Vedels visebog fra 1591 er den foreliggende udgave anlagt som en brugsbog med noder, der kan synges og spilles. Viseforskeren Rita Pedersen har normaliseret teksterne (principperne fremlægges i et efterskrift) og omhyggelig tilrettelagt og harmoniseret melodierne. Det sidste er trods de bedste intentioner betænkeligt, eftersom skriveren ikke nedskrev melodierne til viserne, og de fortrinsvis er hentet fra nutids-traditionen. Syv af de 26 viser genfindes med melodi i forrige århundredes almu-etradition.

Jens E. Olesen

Kalundborgs historie. Bd. 3 Byens huse.

Udarbejdet af Jørgen Ganshorn m.fl. (Kalundborg Bibliotek, 1983). 490 s., 290,- kr.

Kalundborg planlægger en stor byhistorie på hele 4 bind. Nærværende er det først publicerede, en registrant over byens gamle huse. Indledningen er ret kort, da det er tanken, at konklusioner, analyser m.m. skal bringes i de øvrige bind. Nærværende skal derfor i denne sammenhæng opfattes som en materialesamling. Samtidig er bindet dog et led i den omfattende række af bygningsregistranter, der udsendes i disse år. For mange af disse bind har spørgsmålet været: Hvad skal registreres? I Århus udsendes i disse år tilsvarende bygningsregistranter, men her har man valgt at opdele byen i kvarterer og så beskrive byg-

ning for bygning – med andre ord, der laves en komplet bygningsregistrant. I Kalundborg har man valgt at gøre det anderledes. Her beskrives alle huse »inden for købstadsgrænsen 1660« – og det er jo næppe helt problemløst; men det kræver på den anden side lokal-kendskab for at vurdere rimeligheden i en sådan afgrænsning.

Efter en indledning på omtrent 70 sider med en kort historisk introduktion og beskrivelse af byplanens udvikling og hovedtræk af bygningshistorien følger den egentlige registrant. Til slut afrundes bogen med afsnittet terminologi, der opbygget som et leksikon giver gode informationer om den ofte meget specielle terminologi, der er knyttet til byggeriet. Bogen er naturligvis rigt illustreret, ikke blot med fotos, men også med fine tegninger af bygningsdetaljer.

Det bliver spændende at se, hvordan denne materialesamling vil blive udnyttet i fremstillingen af Kalundborgs bys historie.

Henrik Fode

Herrnhuter-Samfundet i Christiansfeld

I-II. Redigeret af Anders Pontoppidan Thyssen og udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland, Åbenrå 1984. 791 s., ill., 260,- kr.

Brødremenigheden er en af de mest ejendommelige og omstridte af det 18. århundredes pietistiske bevægelser. Om menigheden i Christiansfeld foreligger med støtte af Forskningsrådet et stort og rigt illustreret to-bindsværk, som er resultatet af et tværfagligt arbejde om det herrnhutiske samfund. Projektet blev i gangsat i 1980, og der blev truffet aftale med forfatterne om udarbejdelse 1981-83. Redaktøren A. Pontoppidan Thyssen indleder værket med et større afsnit om det store og det lille herrnhutersamfund, derefter følger undersøgelser om